

RESUM I EXTRACTES DE L'ARTICLE¹:

PISA, LA LECTURA I LES SEVES LECTURES

Isabel Solé

Revista "Guix", núm. 312. Pàg. 27-35. Febrer 2005

Propòsit de l'article: oferir elements de reflexió a partir d'una anàlisi de les competències lectores de les quals són indicatius els resultats de l'informe PISA 2003.

"Aquests resultats són indicatius d'una situació més que delicada, que afecta un bon nombre de joves que es troben a punt de finalitzar l'educació obligatòria. Reflecteix també les dificultats del nostre sistema educatiu per capacitar els seus usuaris en algunes de les estratègies bàsiques que necessitaran al llarg de la seva vida".

"La qüestió és que el 47% (gairebé la meitat) dels nostres estudiants de quinze anys assolix, en el millor dels casos, unes competències en lectura que els capaciten per resoldre tasques elementals del processament del text escrit, un altre 30% es troba en condicions de solucionar tasques de lectura de dificultat moderada, i només el 23% -una mica menys d'un per cada quatre estudiants – posseeix les competències de lectura necessàries per desenvolupar-se amb deseiximent en tasques i textos complexos."

Pisa: proves d'avaluació i nivells de rendiment

Competència que s'avalua a PISA:

La competència lectora consisteix en la comprensió i l'ús de textos escrits i en la reflexió personal a partir d'aquests amb la finalitat d'assolir les fites pròpies, desenvolupar el coneixement i el potencial personal i participar en la societat. (PISA, 2000, 2003)

Les proves poden avaluar:

- comprensió global (temes, idees, principals...).
- obtenció d'informació específica.
- elaboració d'una interpretació (integrar informacions, deduir, comparar i contrastar, identificar causes i efectes, motius i intencions).
- reflexió sobre el contingut d'un text (relacionar-lo amb una altra font, argumentar la pròpia posició enfront el text, avaluar la validesa de la informació aportada).
- Reflexió sobre la forma d'un text (qualitat, característiques textuais, anàlisi crítica del text, de les actituds i propòsits de l'autor...).

¹ Resum i extracte de les idees destacades fet per Francina Martí Cartes.

Els textos sobre què es treballa són “continus” (narratiu, expositiu, argumentatiu...) o “discontinus” (llistes, diagrames, gràfics...). Es pretén que les proves siguin representatives de situacions de lectura freqüents en la vida d'un jove:

- lectura privada
- lectura per aprendre
- lectura d'ús públic
- lectura professional

Pajares (2000) afirmava que les proves comportaven un context de lectura adulta que els alumnes de quinze anys no havien tingut ocasió d'exercitar.

S'entén “lectura adulta” com “una lectura funcional, útil per aprendre en les tasques acadèmiques, per comprendre textos que faciliten la inserció social, per gaudir de la lectura, en definitiva, per llegir i processar la informació que proporciona la pròpia institució acadèmica i la progressiva participació dels estudiants en contextos diversos, haurem de convenir que és aquest tipus de lectura el que ha d'assegurar l'educació obligatòria. I, en vista dels resultats, sembla clar que aquesta capacitat ni tan sols arriba a un de cada quatre estudiants.”

Què hi ha darrera de les dades?

Hi ha el reflex de les grans insuficiències en l'ensenyament de la lectura. Què saben fer els estudiants pel que fa a la lectura?

23% - llegir per aprendre i solucionar problemes

56% - estàndards de lectura homologables als resultats esperats a primària.

21% - habilitats precàries i risc consegüent d'exclusió social (a més del fracàs escolar).

Estudis d'(Alvermann i Moore, 1991; Bean, 2000) assenyalen que el tractament educatiu de la lectura per aprendre en aquesta etapa és molt poc freqüent. L'ensenyament segueix el patró tradicional, centrat en el llibre de text i orientat cap als continguts de tipus factual en detriment dels procediments.

Les tasques d'aprenentatge que exigeixen llegir i escriure (ESO, Bat i universitat) que més es duen a terme són les vinculades a una única font d'informació –llibre de text-, més aviat fàcils, nivells d'elaboració d'informació poc sofisticats i que condueixen a un aprenentatge reproductiu (prendre apunts, o copiar, identificar –no generar- les idees principals, respondre preguntes de manera literal...).

Les tasques que menys es duen a terme són les que utilitzen diferents fonts, més aviat difícils, que exigeixen un grau elevat d'integració conceptual i elaboració escrita (sintetitzar, elaborar, treballs monogràfics, assajos, mapes conceptuals). Malgrat que es consideren útils per aprofundir coneixements i relacionar-se.

Una idea ben estesa és la de “llegir i escriure són habilitats bàsiques que s'adquireixen una vegada per sempre i que es transfereixen sense més ni més a situacions diverses.”

“La lectura (i també l'escriptura) és un poderós instrument per incrementar, elaborar i reorganitzar el coneixement..., però perquè aquesta potencialitat es concreti, cal ensenyar a llegir els textos propis de les diverses disciplines, a processar la informació,

seleccionar-la, sintetitzar-la, integrar-la, analitzar-la amb perspectiva crítica i elaborar-la per mitjà de l'escriptura.”

Les tasques de lectura més complexes exigeixen pensament estratègic, manejar textos diversos i complementar la lectura amb l'expressió escrita. “Si aquestes tasques no s'ensenyen i no es practiquen –encara que de vegades s'avaluin!-, com es pot esperar que la majoria dels alumnes les aprenguin?”

“No es pot acceptar amb naturalitat que tants estudiants no aprenguin a llegir de manera funcional. No se'ls pot demanar que facin el que no se'ls ensenya, com tampoc no es pot esperar que alumnes diferents aprenguin igual en unes mateixes situacions d'ensenyament i d'aprenentatge.”

“S'ha de deixar de mirar la lectura com una tècnica que s'aprèn de cop, en una etapa educativa, i es transfereix sense més ni més a qualsevol àrea o contingut, és responsabilitat del professorat que la imparteix.”

“Dotar els estudiants d'una competència lectora adequada és responsabilitat de tots i cadascun dels docents; és un projecte compartit que, delimitant tasques i responsabilitats, s'escampa per totes les etapes educatives”.

Per avançar, a curt i llarg termini

“Ajudar a llegir els estudiants de manera funcional i gratificant és un repte que demana múltiples actuacions.”

- combatre la rutina
- tenir en compte la dimensió emocional
- reivindicar-ne el caràcter estratègic
- aconseguir que els centres siguin contextos lletrats
- qüestionar l'enfocament estructural amb què s'aborden els continguts de llengua i literatura
- revisar la formació dels docents

En vista de l'informe PISA convé destacar alguns aspectes:

1. *Els alumnes són diferents.* Amb els ajuts adequats tots poden arribar-hi.
2. *Cal actuar a temps i de manera preventiva.* S'han d'evitar situacions d'alumnes que acumulen retards.
3. *Quan es deixa d'aprendre a llegir?* Mai, per tant, mai no s'ha de deixar d'ensenyar.
 - Educació infantil: fomentar l'interès per la lectura i l'aprenentatge.
 - Educació primària: ensenyar a llegir a totes les àrees i començar a **llegir per aprendre**.
 - ESO: practicar estratègies de lectura per aprendre: consultar fonts de tipus diferent, elaborar resums, esquemes i mapes conceptuals, resoldre dubtes de comprensió, organitzar i ampliar els apunts, elaborar autoinformes sobre el procés seguit i sobre els aprenentatges realitzats.